

Сокирська В.В.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

УТВОРЕННЯ МОЛДАВСЬКОЇ АСРР: ГЕОПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ РОСІЙСЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО УСРР

У статті проаналізовано зміст російської радянської політики щодо України в процесі утворення на її території Молдавської АСРР. Опанування більшовиками України створювало можливості для реалізації їх геополітичних стратегій та давало ключ для впливу на країни Європи. Політика «радянзації» Румунії та перегляду «бессарабського питання» була одним із головних стратегічних напрямів зовнішньої політики радянської влади. Доведено, що створення МАСРР на етнічних українських землях носило штучний характер і породило цілу низку проблем. Встановлено, що кампанія зі створення молдавської автономії була добре спланованою в Кремлі акцією з використанням адміністративного ресурсу та інформаційно-пропагандистських заходів.

Ключові слова: СРСР, УСРР, МАСРР, експорт революції, «бессарабське питання».

Постановка проблеми. Національна політика більшовиків визначалася принципом політичної доцільності й зазнавала трансформацій відповідно до завдань, які ставила перед собою їх партія. Прийшовши до влади в Росії, більшовики перетворились на потужну політичну силу, перейшли від політики загравання з національними почуттями, гасел про самовизначення та відокремлення до агресивної політики щодо відновлення нової могутньої імперії за радянським зразком.

У колишній Російській імперії національна політика, що за своєю суттю була колоніальною і проявлялася в експлуатації ресурсів національних окраїн, «русифікації», асиміляції неросійського населення, остаточно заплутала клубок національних відносин на підконтрольній території. Тому національне питання для більшовиків стало тією політичною картою, якою вони намагалися не раз скористатися. Для них проголошення права націй на самовизначення стало не більш, ніж популістською декларацією, що була висунута з огляду на політичну кон'юнктуру та покликана підняти їх авторитет серед мас. Більшовики на перший план ставили ідею «світової революції», в якій питання про національні особливості та кордони не були істотними. Централізацію держави вони бачили у злитті робітників усіх націй, а Союз РСР – праобразом майбутнього Союзу Соціалістичних Радянських Республік Європи та Азії.

Виклад основного матеріалу. Встановлення радянської влади в Росії у листопаді 1917 р. та,

за третьої спроби, в Україні в січні 1920 р., створювало ілюзії про можливість поширення більшовизму в усій Європі. Однак опинившись у міжнародній ізоляції, більшовики намагалися стимулювати світовий комуністичний рух, створити передумови для «світової революції» і формування нового «соціалістичного світу». Намагання більшовиків здійснити «експорт революції» та прискорити революційні процеси в Європі проявлявся в підтримці компартій за межами Росії, у створенні в березні 1919 р. у Москві Комінтерну, в будівництві «світової республіки Рад» шляхом нав'язування комуністичних режимів багнетами Червоної армії. Обнадійливим для них також стало створення в Європі у 1919 р. низки радянських республік (Угорської, Баварської Словацької).

Окремі аспекти проблеми створення Молдавської АСРР висвітлювалися в наукових працях дослідників радянської доби. У праці С. Афтенюка, що охоплює період 1917 – 1941 рр., досліджено політичні передумови утворення молдавської автономії [1]. У дослідженні А. Репіди здійснено комплексне вивчення створення МАСРР, використано широке коло джерел, що дало можливість з'ясувати політику політбюро ЦК РКП(б) у питанні обрання місця і форми державності молдаван України [16]. Після здобуття Україною незалежності однією з перших і найбільш узагальнених праць із проблеми адміністративних змін, що відбулися у 1920-х рр., можна назвати дослідження В. Боечка, О. Ганжі, Б. Захарчука [4].

На сучасному етапі проблема утворення МАСРР є ключовою в дослідженнях українських та молдавських вчених, серед них варто виділи праці Ю. Бабюха [2; 3], В. Матвієнка [11], Л. Шпаковськи [25], О. Галушенка [7] та інших.

Метою нашого дослідження є визначення місця і ролі «бессарабського питання» в російсько-українських відносинах 1920-х рр.

Під час вивчення вказаної проблеми слід розуміти, що 1920-ті рр. позначені складною геополітичною ситуацією в Європі, яка характеризувалася пошуком засобів підтримки безпеки та екстериторіальною зовнішньою політикою радянської Росії, що передбачала встановлення контролю над всіма територіями, що входили до складу колишньої Російської імперії, реалізацією широкомасштабного плану наступу «світової революції» в країнах Європи і Сходу.

«Українське питання» відіграло важливу роль у визначенні курсу радянської національної політики. І це було пов'язано не лише з чисельністю українського населення (21,3% від загальної чисельності населення СРСР), а і з тим, що територія України мала ключове значення як сільськогосподарський і промисловий регіон. Україна мала спільний кордон із країнами Європи. Її транскордонні етнічні зв'язки у 1920-х рр. становили суттєву зовнішньополітичну як перевагу, так і загрозу. Опанування більшовиками Україною створювало можливості для реалізації їх геополітичних стратегій та давало ключ для впливу на країни Європи, Балкан, Передньої Азії та Близького Сходу.

Політика «розхитування» Румунії шляхом її радянзації та перегляду «бессарабського питання» була одним із найважливіших стратегічних напрямів зовнішньої політики радянської влади. Кремль передусім цікавила можливість контролювати чорноморські протоки Босфор і Дарданелли, що забезпечувало б найкоротший шлях із Чорного моря до Середземного. Радянська балканських країн, на думку більшовиків, створювала передумови для експорту більшовицької революції в Туреччину [7, с. 96].

У Кремлі не визнавали факту анексії Бессарабії Румунією в січні-березні 1918 р., як і не визнали чинності «Бессарабського протоколу», підписаного 28 жовтня 1920 р. країнами Антанти з Румунією, і робили все можливе, щоб повернути ці землі, спираючись, у тому числі, і на історичне право. Суть його полягала в тому, що за Бухарестським мирним договором Бессарабія з травня 1812 р. входила до складу Російської імпе-

рії. У 1873 р. була створена Бессарабська губернія площею 46,6 тис. км² у складі восьми повітів: Аккерманського, Бендерського, Бельцького, Ізмаїльського, Кишинівського, Орхевського, Сорокського, Хотинського [2, с. 124].

15 грудня 1917 р. в Бессарабії була проголошена Молдавська Народна Республіка у складі РСФРР. Однак королівська Румунія, яка давно претендувала на територію Бессарабії і вважала її землі румунськими, а молдаван – румунами, анексувала цю територію [18, с. 234].

Навесні 1919 р., коли Червона армія радянської Росії підійшла до Дністра, на Лівобережжі, у межах Херсонської губернії, була проголошена Бессарабська соціалістична радянська республіка. Однак наступ військ А. Денікіна зупинив просування Червоної армії далі за Дністер [20, с. 33].

Стабілізація суспільно-політичної ситуації на початку 1920-х рр. сприяла поверненню керівництва РКП(б) і КП(б)У до питання про долю бессарабських земель. Особливо зацікавленими у прискореному вирішенні «бессарабського питання» були партійні та державні діячі, які в силу тих чи інших життєвих обставин мали відношення до цих територій. У травні 1920 р. при ЦК КП(б)У було створено «Закордонний відділ» («Закордот»), мета якого полягала в розвідувально-підривній діяльності на території інших держав. Реалізацією завдань експорту більшовицької революції в Румунію займалося одеське відділення «Закордоту» на чолі з А. Грінштейном. У жовтні 1921 р. воно було реорганізоване у «Таємний відділ» Всеукраїнської надзвичайної комісії [25, с. 97, 99]. Під час експорту революції в Європу більшовики особливого значення надавали саме Румунії, з якою радянське керівництво не мало дипломатичних відносин. Спецслужби намагалися використовувати будь-які економічні, соціальні та національні суперечності між українським населенням та румунською владою в Бессарабії й на Буковині. Саме через ці території, де мешкала значна частина українців, радянська влада планувала розпочати «визвольний» похід Червоної армії на Балкани [25, с. 102].

Уперше питання про утворення молдавської національної автономії було підняте у 1923 р. Г. Котовським та групою бессарабських комуністів [13, с. 44]. Вони планували поставити перед ЦК РКП(б) питання про утворення союзної молдавської радянської республіки у складі СРСР з включенням до її складу окупованих Румунією у 1918 р. бессарабських земель. У лютому 1924 р. Г. Котовський, О. Бедулеску, П. Ткаченко,

С. Тикельман, О. Ніколау, О. Зап'як, І. Діку, Г. Діамандеску, Г. Кіоран, В. Попович створили ініціативну групу зі створення Молдавської республіки та надіслали листа до ЦК РКП(б) з проханням вирішення цієї проблеми [20, с. 33]. У документі ініціатори переконували центр у тому, що «Молдавська республіка може відіграти ту ж роль політико-пропагандистського фактора, що й Білоруська республіка щодо Польщі й Карельська – щодо Фінляндії. Вона слугувала б об'єктом привертання уваги та симпатій бессарабського населення й дала б ще більший привід претендувати на возз'єднання з нею Задністров'я» [6]. Поширення радянської влади на терени Бессарабії мало ще більше значення у зв'язку з тим, що цей край впирався на півночі й сході в Буковину та Галичину, русинське населення яких повністю на боці УСРР та СРСР, а на півдні в Добруджу з болгарським населенням [16, с. 96].

На думку членів ініціативної групи, вирішення в такий спосіб «бессарабського питання» мало запалити пожежу «світової революції» в Румунії та інших країнах Південно-Східної Європи. «Із цієї точки зору напрошується необхідність створення саме соціалістичної республіки, а не автономної області в межах УСРР. Об'єднанні Придністров'я і Задністров'я слугували б стратегічним клином СРСР по відношенню до Балкан (через Добруджу) і до Центральної Європи (через Буковину і Галичину), які СРСР міг би використати в якості плацдарму у військових і політичних цілях [8, с. 59]. Таким чином, ключову роль тут відігравали фактори революційного і геополітичного характеру.

Намагаючись бути переконливими, ініціатори демонстрували явно завищені дані про кількість молдавського населення чисельністю у 500–800 тис., яке нібито компактно проживало на лівому березі Дністра, а за твердженням румунів, мовляв, і до 2 млн. осіб [21, с. 7].

Дещо іншої точки зору у вирішенні «бессарабського питання» притримувався заступник голови Раднаркому УСРР, командувач Українським військовим округом М. Фрунзе, який був у Молдавії і знався на особливостях місцевих умов. На його думку, Молдавська республіка повинна була б бути в складі УСРР, у чому переконав Й. Сталіна та Г. Котовського.

У Кремлі намагалися використати всі наявні дипломатичні засоби, щоб схилити Румунію до перегляду «бессарабського питання». На радянсько-румунській конференції з «бессарабського питання» у Відні в березні 1924 р. представни-

ками СРСР було запропоновано провести на території Бессарабії референдум із питання її державної приналежності. Румунський уряд відкинув радянські пропозиції, підкресливши, що «бессарабське питання» вирішено остаточно. Радянське керівництво почало шукати нові шляхи до вирішення «бессарабського питання», один із яких вбачали у створенні на лівому березі Дністра молдавської автономії у складі УСРР з перспективою її використання потім для «визволення» Бессарабії [11, с. 15].

Питання про створення Молдавської автономії на території УСРР було неочікуваним для українського керівництва. 8 лютого 1924 р. «Доповідна записка про необхідність створення Молдавської Радянської Соціалістичної республіки» була надіслана всім членам політбюро ЦК КП(б)У. Питання «Про Молдавську Радянську Республіку» розглядалося на засідання політбюро 18 лютого, однак ніякого рішення прийнято не було [7, с. 208].

Кремль наполягав, щоб ЦК КП(б)У здійснював відповідні підготовчі заходи, а політика «демократичного централізму» вимагала безпечного виконання волі центру. Тому вже 6 березня 1924 р. були дані вказівки Одеському губкому про роботу серед молдавського населення. 7 березня на засіданні політбюро ЦК КП(б)У було заслухано питання «Про створення Молдавської Соціалістичної Радянської Республіки». У прийнятій постанові говорилося: «Визнати політично доцільним виокремлення в складі УСРР Молдавської автономної області» [22, с. 42].

Створення МАССР, фактично на території Української СРР, носило штучний характер і вивернуло цілу низку проблем. Головний тягар із практичного вирішення партійних завдань ліг на роботу Центральної адміністративно-територіальної комісії, створеної при ВУЦВК. На неї поклалися завдання визначення адміністративного кордону та встановлення загальної чисельності молдавського населення. Вже перші дослідження ЦАТК довели, що у придністровському регіоні, де планувалося створити молдавську автономію, чисельність молдаван становила 14,2% від загальної кількості населення, українців – 59,2%, росіян – 10,3%, німців – 3,7%, болгар – 1,5%, інших національностей – 11,1% [20, с. 35]. Ці дані засвідчили той факт, що територія, на якій мала бути створена Молдавська республіка, молдовани були в меншості. Крім того, спостерігалось їх черезполосне розселення. Виходячи із цих даних, Центральна адміністративно-територіальна комісія України направила ВУЦВК записку

«З питання районування місцевостей, населених молдавською національністю», де вказувала, що питання про районування Придністров'я може бути вирішене шляхом створення лише окремих районів і сільських рад із більшістю молдавського населення [7, с. 209].

Утворення Молдавської Соціалістичної Радянської Республіки у складі УСРР проходило в складній політичній боротьбі. Маючи на руках статистичні дані про чисельність і компактність проживання населення молдавської національності в Придністров'ї, українське керівництво висловлювалося проти ідеї організації на цій території окремої республіки. Звучали пропозиції про виділення молдавської автономії у складі РСФРР (М. Скрипник), створення автономної області (В. Затонський) [22, арк. 42, 59], підпорядкуванні Одеській губернії на правах округу з певною зовнішньою автономією (Ф. Корнюшин) [24, арк. 11]. М. Фрунзе ж наполягав на створенні молдавської автономії у складі Української СРР [13, арк. 45].

Про небезпеки, які могли приховуватися за постановкою питання про створення окремої республіки для титульної нації, яка має меншість із загальної чисельності населення, попереджав тодішній Нарком закордонних справ СРСР Г. Чичерін. У записці, адресованій на ім'я секретаря ЦК РКП(б) В. Молотова, писав: «Питання потребує значної підготовки. Створення МСРР не на часі в даний момент, оскільки викличе експансіоністські устремління румунського шовінізму». Доводив, що виявлення великої кількості молдаван на українській території лише посилить позиції румун у суперечці з питань Бессарабії [6].

І це була не єдина проблема, з якою зіштовхнулися відповідальні за підготовку питання про виокремлення молдавської автономії на лівобережжі Дністра, не говорячи уже про союзну республіку. Для формування економічно завершеної адміністративно-територіальної одиниці на цій території не вистачало промисловості та наявності належного господарського комплексу, доріг, технічного зв'язку. Дана територія, що являла собою вузьку смужку шириною 10–25 верст та 250 верст в довжину з гористим рельєфом місцевості, не давала можливості в повній мірі вибудувати управління з єдиного адміністративного центру [14, с. 72]. Молдавське населення було майже позбавлене своєї власної інтелігенції, вчителів, існувала тотальна неграмотність.

Крім того, створювалися значні проблеми і для економіки УСРР. На потреби майбутньої автономії

з і без того дефіцитного бюджету Української СРР потрібно було б виділяти 10 млн. крб., тоді як радянська Україна могла виділяти лише 1 млн. крб. для погашення бюджетного дефіциту МАСРР [20, с. 34].

Із метою виправлення ситуації з боку органів радянської влади була розгорнута значна організаційно-пропагандистська діяльність. Щоб домогтися прихильності молдаван України до радянської влади, їх пафосно і з величезним задоволенням запрошували до лав КП(б)У, призначали на посади до місцевих органів влади, організували масові зібрання бессарабців у Харкові та Москві тощо [20, с. 35].

Для реалізації своєї політики Кремль використовував адміністративний ресурс та засоби масової інформації. Підпорядкування преси інтересам РКП(б)–КП(б)У використовувалося для ідеологічної пропаганди та створювало умови для маніпулювання суспільною думкою. Формування громадської думки в питанні створення Молдавської автономії цілеспрямовано здійснювалося через періодичні видання. Як і в усій більшовицькій політиці, робилася ставка на ініціативу мас. У цьому контексті ініціаторами створення автономії мало виступити місцеве населення. Тактика, що випробовувалася під час здійснення адміністративно-територіальної реформи в СРСР, мала дати і в цьому питанні свій позитивний результат. Суть її полягала в тому, що місцеве партійне керівництво та органи радянської влади, використовуючи адміністративний ресурс, скликали селянські сходи, на яких жваво обговорювалося питання утворення Молдавської Автономної Соціалістичної Радянської Республіки у складі Української СРР і СРСР та ухвалювалися резолюції про те, що всі нації СРСР можуть створювати власні державні формування [10].

Підтвердженням добре спланованої в Кремлі кампанії зі створення Молдавської автономії з використанням адміністративного ресурсу на місцях є той факт, що пік цієї пропагандистської кампанії припав саме на серпень 1924 р. На мітингах приймалися резолюції з підписами десятків тисяч селян [17]. Кампанія зі створення Молдавської Автономії з висвітленням її в пресі піднімалася спочатку на рівні кількох сіл і районів з молдавським населенням, потім від імені Молдавської секції Одеського губкому подавалося звернення до ВУЦВК про утворення «автономної Молдавської Соціалістичної Республіки» [23, арк. 266]. Через районні партійні та державні органи влади піднімалася клопотання перед вищими органами влади про утворення в Придністров'ї Молдавської СРР [12].

Популяризацію ідеї створення молдавської автономії підхопила і центральна преса. Про зростання політичного ентузіазму молдавського народу писала газета «Известия ЦИК и ВЦИК» [13, с. 65]. Партійні діячі підкреслювали той факт, що державне оформлення молдавської національності матиме вагомий культурний та політичний вплив на Бессарабію [13, с. 68–70].

У регіональних газетах тиражувалися заходи з поширення культурно-освітніх установ нацменшин України, зокрема відкриття молдавських шкіл, підготовки молдавських вчителів, видання книг та періодики молдавською мовою [15].

Політична боротьба з питання щодо статусу майбутнього адміністративно-територіального оформлення Лівобережжя Дністра завершилася перемогою прибічників ідеї утворення Молдавської АСРР в складі Української СРР. Активність М. Фрунзе і Г. Котовського із цього питання збіглися зі стратегічними напрямками радянської зовнішньої політики. На засіданні політбюро ЦК РКП(б) 29 липня 1924 р. була прийнята постановка, в якій зазначалося: «Вважати за необхідне, перш за все з політичних міркувань, виокремлення молдавського населення в спеціальну автономну республіку в складі УСРР і запропонувати ЦК КП(б)У дати відповідні директиви українським радянським органам» [7, с. 212]. Прийняте рішення на користь створення автономної республіки, а не автономної області у складі УСРР з тим, щоб в подальшому вона могла претендувати на об'єднання з Бессарабією.

На виконання поставлених перед українським партійним керівництвом завдань відводився один місяць. Наглядачем над перебігом процесу був призначений М. Фрунзе.

12 серпня 1924 р. на засіданні політбюро ЦК КП(б)У була розглянута отримана з Кремля директива та вирішено в Одесі сформувати Організаційний комітет зі створення Молдавської АСРР у складі Української СРР. Йому доручалося попередньо визначитися з кордонами майбутньої автономії та опрацювати інші організаційні питання [13, с. 58]. Вся організаційна робота зі створення МАСРР подавалася як позитивна реакція влади на вимоги молдавського населення Придністров'я.

Наприкінці вересня 1924 р. підготовча робота зі створення Молдавської АСРР була фактично завершена. Після погодження всіх дій з Москвою ЦК КП(б)У було затверджено постанову про утворення Молдавської Автономної Соціалістичної Радянської Республіки у складі УСРР, в якій визначалися територія та адміністративні кор-

дони, внутрішнє районування, структура майбутнього уряду [20, с. 36].

Юридичне оформлення Молдавської АСРР відбулося 12 жовтня 1924 р. на III сесії ВУЦВК восьмого скликання [13, с. 85]. До складу МАСРР були включені: частина Балтської округи Подільської губернії (Рибницький, Бірзульський, Олексіївський, Ананьївський і Ставропольський райони повністю та частково Крутянський, Балтський і Валегоцулівський райони) та частина Одеської округи Одеської губернії (Дубосарський, Григоріпольський, Тираспольський і Слободзейський райони). Крім того, до складу МАСРР увійшли низка населених пунктів Тульчинської округи Подільської губернії. Таким чином, на території автономії площею у 8,1 тис. км² у 1924 р. налічувалося 582 населені пункти, що об'єднувалися у 126 сільських рад, на території яких мешкало близько 420 тис. осіб. Склад населення новосформованої адміністративно-територіальної одиниці виявився багатонаціональним: молдавани склали 48,7%, українці – 34,2%, росіяни – 7,9%, євреї – 5,1%, німці – 2,1%, болгары – 1,0%, близько 1,0% – інші національності [4, с. 71].

Молдавська АСРР створювалася всупереч реальним фактам і об'єктивній статистиці, тому у питання щодо визначення адміністративних меж новоствореної автономії та національного складу її населення на III сесії ВУЦВК довелося оправдовуватися голові РНК УСРР В. Чубарю: «Нам довелося вирішувати питання про те, чи потрібно встановлювати межі нової області так, щоб у ці кордони не потрапили села й райони, де населення в більшості українське чи російське. І ми прийшли до висновку, що все ж ці райони повинні бути віднесені до новостворюваної автономії Молдавської Республіки, виходячи з тих міркувань, що необхідно молдавському народу, молдавським трудящим дати можливість встановити такі кордони своєї адміністративної одиниці, які б забезпечили нормальний економічний і культурний розвиток, щоб усі райони, які економічно зв'язані між собою, були цілком включені до меж цієї автономної республіки» [19, с. 164].

Такі дії влади мали великі геополітичні плани та наслідки. Автономія створювалася на території окремих районів Одеської та Подільської губерній УСРР, в яких лише частину населення становили етнічні молдавани. Такий тактичний хід розв'язував руки СРСР у поверненні Бессарабії. Створення молдавської автономії на території Української СРР спровокувала суперечки серед вищого партійно-державного керівництва Союзу

РСР та України. Про справжні наміри радянської влади щодо молдавського питання засвідчило інтерв'ю газеті «Вісті ВУЦВК і ХГВК» члена РНК УСРР та ВУЦВК В. Затонського, у якому він красномовно зазначав: «Ми дами молдавському селянину книжку, культуру та шпиталь. Ми не маємо думки воювати за Бессарабію... Ми ні краплі крові не дамо за поширення наших кордонів... проте кордон Союзу завжди просуватиметься вперед, бо ми від Бессарабії не відмовляємося, і не відмовляємося від моральної підтримки закордонних братів-молдаван» [9]. Припускалося, що державне оформлення молдавської нації дозволить їй швидше піднятися та культурно вплинути і на Бессарабію, змусить її селянина тяжіти до Молдавської Республіки» [3, с. 166]. Вище партійне та державне керівництво СРСР та УСРР йшло на такі дії свідомо, маючи на меті зміцнення молдавської автономії як плацдарму для вирішення «бессарабського питання». Національні, етнокультурні, історичні та релігійні передумови створення автономії розглядалися лише в пропагандистському контексті і підганялися під нього. Перебування МАСРР в складі УСРР розглядалося як тимчасове явище.

Процес уточнення кордонів Молдавської АСРР з іншими адміністративно-територіальними одиницями УСРР тривав до кінця 1926 р. Радянська влада продовжувала маніпулювати не тільки чисельністю і національним складом автономії, а й територіями. Без урахування національного складу населення з метою збільшення території до неї у 1926 р. було включено декілька населених пунктів Тульчинської округи Подільської губернії. В результаті такого приєднання територія республіки зросла до 8,4 тис. км². Зміни, які відбулися після такого уточнення, призвели до того, що молдавани в автономії опинилися в меншості, порівняно з українцями. Перепис населення 1926 р. засвідчив, що молдавани склали 30,1%, а українці 48,5% населення МАСРР [4, с. 73].

Поясненням з боку офіційних осіб тим фактам, що у складі новоутвореної автономії представники титульної (молдавської) національності в меншості і увійшли території з переважаючим українським населенням, були тези про те, що це дружній акт «братського» українського народу з метою надання допомоги Радянській Молдавії у зміцненні її економічного потенціалу [16, с. 112]. Ухвала про включення де-юре до складу МАСРР території Бессарабії була підтверджена постано-

вою ЦК РКП(б) від 25 вересня 1924 р., де вказувалося: «В акті утворення Автономної Молдавської СРР повинно бути визначено, що західним її кордоном є державний кордон СРСР...». Це вимагало чіткого розуміння, що державний кордон МАСРР повинен проходити не по Дністру, а по Пруту і Дунаю, і що це повинна юридично зафіксувати сесія ВУЦВК. Таким чином, «бессарабське питання» і проблема утворення Молдавської СРР стали розглядатися як єдина проблема внутрішньої і зовнішньої політики СРСР [5, с. 29]. Спільний державний кордон між Румунією та радянською Україною обумовив роль останньої в експорті революції в цю державу.

Увесь перебіг подій з утворення Молдавської СРР мав жорстко адміністративний характер у дусі більшовицької революційної творчості. Під соусом «політичної доцільності» радянські органи влади отримували від вищих партійних жорсткі директиви до безвідмовного виконання поставлених завдань. Увесь цей процес мав імітувати волевиявлення народних мас.

Висновки. Отже, утворення МАСРР на території Придністров'я, де завжди переважало українське населення, пояснювалося не інтересами місцевого молдавського населення, а бажанням повернути Бессарабію до складу реінкарнованої Російської імперії під назвою «СРСР». Утворена волонтаристським шляхом у 1924 р. Молдавська АСРР об'єднала у своєму складі історично українські землі. Ця політика радянської влади заклала в Придністров'ї основи майбутніх драматичних подій кінця ХХ ст. Адміністративна легкість, з якою відбувалося розмежування територій, була зумовлена усвідомленням принципу внутрішньої екстериторіальності, тобто реального унітаризму у формі загальносоюзного «єдиноцентризму». Москва вирішувала територіальні питання на власний розсуд. Тодішній державний кордон між республіками, що входили до єдиної держави – Союзу РСР, був фактично адміністративно-територіальною межею і не відігравав значної ролі у долях людей чи у становищі суб'єктів господарювання. З розпадом Радянського Союзу він став державним кордоном, що розділив території суверенних держав. Цілеспрямована політика керівництва СРСР у 1920-ті рр. призвела до того, що великі за площею населені переважно українцями землі залишилися поза межами політичних кордонів України та створені передумови Придністровської проблеми, яка залишається невирішеною і до сьогодні.

Список літератури:

1. Афтенюк С.Я. Ленинская национальная политика Коммунистической партии и образование советской государственности молдавского народа. Кишинев: Картя молдовеняскэ, 1971.
2. Бабюх Ю. Утворення Молдавської АССР: геополітичні та етнічні аспекти // Регіональна історія України: Зб. наук. ст. К.: Інститут історії України НАН України, 2010. Вип. 4. С. 123–134.
3. Бабюх Ю. Висвітлення процесу створення Молдавської АССР в періодиці 1924 р. // Регіональна історія України. Збірник наукових статей. 2011. Випуск 5. С. 161–174.
4. Боечко В., Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України: історична ретро-спектива та сучасний стан. К.: «Основи», 1994. 168 с.
5. Боечко В.Д. Утворення Молдавської Автономної Соціалістичної Радянської Республіки і «бессарабське питання» // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. К., 1994. Вип. 3. С. 25–32.
6. Верменич Я., Бабюх Ю. Витоки «бессарабської проблеми». Автономна Молдавська Республіка у геополітичних розрахунках Кремля. День. 13 жовтня 2009. № 183.
7. Галущенко О. Образование Молдавской АССР: современный взгляд историка. Проблемы национальной стратегии. № 5(26). 2014. С. 202–218.
8. Докладная записка о необходимости создания Молдавской Советской Социалистической Республики // Сигетул. Социально-политический и научно-методический журнал. Кишинев: Министерство науки и образования Республики Молдова, 1992. № 5-6. С. 57–60.
9. До утворення Молдавської СРР. Відповідь тов. Затонського. Вісті ВУЦВК і ХГВК. № 222 від 30.09.1924.
10. За Молдавську СРР. Вісті ВУЦВК і ХГВК. № 189 від 22.08.1924.
11. Матвієнко В. Територіальне оформлення УСРР в складі СРСР у міжвоєнний період. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: міжнародні відносини. №1(40). 2013. С. 12–16.
12. Молдавская ССР. Известия Одесского губисполкома, губкома КП(б)У и губпрофсовета (вечерний выпуск). № 381 от 23.08.1924.
13. Образование Молдавской ССР и создание Коммунистической партии Молдавии: Сборник документов и материалов. Кишинев: Картя Молдаваняскэ, 1984. 359 с.
14. Орлик В.М. Молдаване в Україні (1920–1929 рр.): дис... канд. іст. наук. К.: Київський державний лігвістичний університет, 1998. 186 с.
15. Освіта серед нацменшості на Україні. Заходи нарком освіти. Червоний край (щоденна газета Подільського губкому КП(б)У, губвиконкому та губпрофради). № 142 від 18.09.1924.
16. Репида А. Образование Молдавской АССР. Кишинев: Картя Молдаваняскэ, 1983. 337 с.
17. Рух за утворення Молдавської СРР поширюється. Вісті ВУЦВК і ХГВК. № 192 від 26.08.1924.
18. Сергійчук Володимир. Етнічні межі і державний кордон України. Вид. 3-є, доповнене. К.: ПП Сергійчук М.І., 2008. 560 с.
19. III сесія Всеукраїнського Центрального Виконавчого комітету VIII скликання. 8-12 жовтня 1924 р. Харків, 1925. С. 163–164.
20. Фролов М.О. Компарти́но-радянська еліта та особливості утворення в 1924–1926 рр. Молдавської Автономної Радянської Республіки у складі УСРР. Культурологічний вісник Нижньої Наддніпряни. 2004. С. 31–39.
21. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВОУ). Ф. 3696. Оп. 1. Спр. 178. Арк. 7.
22. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГОУ). Ф. 1. Оп. 6. Спр. 48. Арк. 42.
23. ЦДАГОУ. Ф.1. Оп. 6. Спр. 54. Арк. 266.
24. ЦДАГОУ. Ф.1. Оп. 20. Спр. 1821. Арк. 11.
25. Шпаковські Л.В. Радянська Україна як інструмент експорту більшовицької революції в Румунію (початок 1920-х рр.) // Сторінки історії: збірник наукових праць. Випуск 44. 2017. С. 91–106.

ОБРАЗОВАНИЕ МОЛДАВСКОЙ АССР: ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЙ КОНТЕКСТ РОССИЙСКОЙ СОВЕТСКОЙ ПОЛИТИКИ ПО ОТНОШЕНИЮ К УССР

В статье проанализирована сущность русской советской политики в отношении Украины в процессе образования на ее территории Молдавской АССР. Овладение большевиками Украиной создавало возможность для реализации их геополитических стратегий и давало ключ для влияния на страны Европы. Политика «советизации» Румынии и пересмотра «бессарабского вопроса» была одним из главных стратегических направлений внешней политики советской власти. Доказано, что создание МАССР на этнических украинских землях носило искусственный характер и породило целый ряд проблем. Установлено, что кампания по созданию молдавской автономии была хорошо спланированной в Кремле акцией с использованием административного ресурса и информационно-пропагандистских мероприятий.

Ключевые слова: СССР, УССР, МАССР, экспорт революции, «бессарабский вопрос».

FORMATION OF THE MOLDAVIAN ASSR: GEOPOLITICAL CONTEXT OF THE RUSSIAN SOVIET POLICY ON THE USSR

The content of Russian Soviet policy towards Ukraine in the process of the formation of the Moldavian ASSR on its territory had been analyzed. Ukraine was captured by the Bolsheviks and it created opportunities for the realization of their geopolitical strategies and gave the key to influence the countries of Europe. The policy of “Sovietization” of Romania and revision of the “Bessarabian issue” was one of the main strategic directions of the foreign policy of Soviet power. It had been proved that the creation of MASSR on the ethnic Ukrainian lands was artificial and caused a number of problems. It was stated that the campaign for the creation of the Moldovan autonomy was well-planned in the Kremlin with the use of administrative resources and outreach activities.

Key words: RSSR, USSR, MASSR, export of revolution, “Bessarabian issue”.